

Weet er iemand wat ik hier kwam doen?

Peter de Graef schittert in 'Ombat' als schrijver, verteller en acteur

In het donker weerklinkt de orkestpartij van een klavecimbelconcerto van Bach. Daarboven zingt de onzichtbare acteur de klavecimbelpartij. Het aanvankelijk vrij zuivere gezang gaat allengs over in getormenteerd geroez en geschreeuw, de tijdeloze schoonheid wordt aan flarden getrokken.

Omdat hij het in de vertolking van zijn eigen solostuk *Ombat* vooral van subtiele stemnuances moet hebben, zingt Peter de Graef zich warm. Net als een echte zanger, maar meer dan dat: niet enkel technisch, maar ook en vooral om de juiste emotionaliteit, de precieze vibraties op te wekken waarop zijn vertelling zal drijven. Dat de voorstelling daarmee begint is een mooie en originele teatrale metafoor voor het hoofdpersonage van de verteller, die terugblijkt op zijn leven. Dat begon rimpelloos, eterisch en veelbelovend, maar werd door de schokkende ervaringen van de dagelijkse realiteit gehavend en verschrompelde tot inertie en de enerzijds koel objectieve, anderzijds ironisch melancholische, onvruchtbare herinnering.

De Graef's verteller staat heel erg voor het hedendaagse op zichzelf gerichte individu, dat aan de kant van maatschappij en geschiedenis

gaat staan toekijken bij de gruwel en het misverstand zonder zich metterdaad te engageren, niets van zijn leven maakt en aan het eind overblijft met de nog steeds onbeantwoorde en wanhopige vraag wat hij hier eigenlijk kwam doen en misschien had moeten doen. De verbrokkelde structuur van het stuk, parallel aan de verspringende vertelwijze, duidt het verkrumelde leven van het personage binnen een uiteengerukt en onvast geworden wereldbeeld.

Eraserhead

Langs de linkerwand staan drie stoelen op een rij. Op de middelste de acteur-verteller. Meer naar achteren in het midden hangt er een assemblage van op blokjes gemonteerde grote vogelveren. Rechts vooraan een werkbank. De acteur komt zelden van de middelste of de voorste stoel af. Hij zit er, oud, eenzaam, wat gekromd, ineengedoken en in verre gedachten en herinneringen verzonken in een rood, versleten jasje, een morsige en veel te lange broek en met het gekrulde haar als

een vederbos rechtopstaand. Hij lijkt op een oudere versie van dat rare, tragische, op een soort duiventil huizende en angstvallig langs de muren voortschuifelende mannetje uit *Eraserhead*, de onderschatte maar onvolprezen film van David Lynch. Zonder diens gekte, meer met een soort berustende zelfironie en een door de jaren verward geraakte herinnering, die hij moeizaam terughaalt, maar dan wel heel precies en uitgepuurd verwoordt.

Het verhaal verloopt even kronkelig maar ook even exact als die herinnering, als een puzzel waarvan de stukjes maar mondjesmaat en op onverwachte momenten op hun plaats vallen. Dat complexe weefsel maakt de vertelling al boeiend op het niveau van de tekst. De koele, afgeschraapte schriftuur voegt een dimensie toe. En de ongelooflijk mooie vertolking, het denkend spreken, de aarzeling van het verbrokkelde denken, het anekdoten spelen zonder anekdotiek in de expressie, de archetypische tekening van de verteller, het vrijwel alles

alleen maar aangeven via stem en gelaatsexpressie met een enkele, precieze houding, een enkel exact gebaar ertussen, maken het geheel tot een parel van subtiele en zeer autentieke vertel- en toneelspeelkunst.

Komisch

Wat hier gebeurt is adembenevend, melancholisch-tragisch in zijn ondergrond, maar door de flegmatische, tegelijk geëngageerde en afstandelijke verteltrant zelfs in de gruwelijkste details vaak onweerstaanbaar komisch. Halfweg onderbreekt De Graef zijn verhaal. Terwijl de muziek van Bach uit het begin te horen is, maar nu in een opname waarop de klavecimbelpartij wat moeizaam op piano vertolkt wordt door de Duitse ex-kanselier Helmut Schmidt, naait de acteur bij de werkbank zo'n grote vogelveer, een *angelo mechanicamento*, "die ze hier op uw graf zetten als ge dood zijt. En 's nachts komt uw ziel uit uw lichaam, die zet zich daarvoor en die kijkt naar het bewegen van de vleugel: niet zozeer met haar ogen dan wel met haar aandacht".

Die laatste zin loopt als een herhaalde rode draad door de vertelling. Het niet zozeer met de ogen als wel met de aandacht kijken is iets wat de verteller pas probeert nu het voor alles te laat is. Het is waar de toeschouwer bij deze voorstelling door een begenadigd acteur toe gedwongen wordt: kijken met de aandacht vooral. Maar natuurlijk ook met de ogen.

Wanneer De Graef na zijn slotwoorden "Ik wilde weten wat ik had moeten doen" steeds kleiner en gebogener het donker van het achtertoneel inwandelt, realiseer je je dat je aandacht al een uur lang op scherp staat, maar dat je daarbij je ogen niet had willen missen. En je hebt er, na deze grandioze en beklemmende ervaring, wel degelijk een vermoeden van wat je daar bent komen doen.

Wim Van Gansbeke

Nova Zembla (Peter de Graef), *Ombat*. Brugge, De Werf, 16 t/m 19 maart; Borgerhout, Repetitiezaal Nova Zembla, Sergeyselsstraat, 20, 27 t/m 30 april en 4 t/m 7 mei. Overal 20.30 uur. Uitgebreide toernee volgend seizoen.

'Ombat': een zeldzame en beklijvende teaterparel.

(Foto Jan Vernieuwe)